Всеукраїнська громадсько-політична і літературна газета

КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ

Видається у Сімферополі № 6 Субота, 13 лютого 1993 року ЦІНА 5 КРБ.

Сьогодні в номері:

Історія виникнення «Просвіти» 2 стор.
Початки Кримського ханства 3 стор.
Як змінювали топоніміку Криму 3 стор.
Біля голубого екрана 4 стор.

ідуть в редакцію листи

ДЕ ШУКАТИ СПРАВЕДЛИВОСТІ?

Вельмишановний Олександре Куликі

Звичайно, я завжди знав про ставлення в Криму до української мови й культури, та все-таки не гадав, що сам буду, причому у відверто цинічний спосіб, жертвою україномовної фобії.

Річ у тому, що, згідно з наказом завідуючої міськвно Буніної, 10 вересня 1990 р. я став до роботи вчителем англійської мови у школі № 3 м. Феодосії. А наступного дня Буніна несподівано скасовує свій наказ. Завісу над цим неподобством трохи підняв депутат Кримської Ради О. Є. Скрипниченко, який після мого звернення до нього вивчав справу на місці. Його думка: «До Буніної й адміністрації школи звернулися батьки учнів, які висловили побоювання, що ви й англійську викладатимете українською мовою» (!).

Ішлося про мій виступ українською мовою на міській конференції вчителів у серпні 1990-го, який викликав таке обурення, що мене мало не зігнали з трибуни за «зухвалість». Скрипниченко ще тоді сказав, що, незважаючи на «сваволю Буніної, я повинен приходити на роботу і сидіти там, навіть коли мене не пускатимуть до класу.

Але я вирішив подати до суду. На жаль, голова міськсуду О. О. Коваленко справу сфабрикував, рішення суду аж ніяк не відповідало наявним матеріалам. Півроку перебувала моя справа у касаційному суді в Сімферополі, і я ніяк не міг дочекатися повернення її. І тільки за допомогою Києва мене повідомили, що справу в обласному суді загубив Соболєв(!).

Коло замкнулося. Хоч я закінчив з відзнакою університет, а потім і аспірантуру (до речі, це єдиний випадок серед учителів іноземної мови в місті), проте продовжую залишатися безробітною людиною і мушу терпіти знущання. Прошу надрукувати мого листа.

З повагою

Сергій ПОТАПЕНКО.

м. Феодосія.

«СВІТЛИЦЮ» — В КОЖНУ РОДИНУ

На привокзальній площі Сімферополя в книжковому кіоску № 77 у четвер зранку на видному місці красувалась «Кримська світлиця», поряд — «Флот України», «Голос України» та інші.

— Ми завжди так робимо, — каже продавець Юлія Пайс. — Всі газети українською мовою групуємо окремо.

На вулиці Ростовській є невеличкий кіоск № 57. Газет багато, а місця для експозицій зовсім мало.

— Скільки разів просила розширити кіоск, та все марно, — бідкається кіоскерка Людмила Патрушева.

Щоб було видно, які видання надходять до кіоску і за якою ціною, вона зробила текстовий покажчик та вивісила у віконці кіоску. Серед 64 видань перелічено 8 українських, в тому числі й «Кримську світлицю».

Цього дня в усіх кіосках на Московській площі, по вулиці Гагаріна, на залізничному вокзалі була «Кримська світлиця». Подумалось: от якби «Світлиця» та була в кожній родині. І пішов я, та не до хати, а в школу № 30, до кабінету української мови та літератури. Розмовляю з вчительками Вірою Михайлівною Шелюк та Зоєю Іванівною Овчаренко.

— Хотілося, — діляться вони думками, — щоб на сторінках газети більше розповідали про різні українські народні звичаї, побут, культуру. Більше народознавства!

— Ми не стоїмо осторонь, — каже Віра Михайлівна. — Ось нещодавно в шостому класі провели вечорниці.

— Вечір?

— Урок. Знаєте, справжні українські вечорниці з варениками. І діти смакували ними, і вчителі, які прийшли на урок. В п'ятих класах провели уроки «Без верби і калини — нема України».

Клавдія Григорівна Таран, вчителька школи-інтернату № 1, звернула увагу на усмішки:

— Це добре. В програмних матеріалах школи є сатира і гумор. Діти люблять малюнки. То ж нехай і гумористичним малюнкам знайдеться місце в рубриці «Смійтесь на здоров'я». Хай малюють і діти.

А учениця 11 класу з технічного ліцею № 1 Олена Богданова зауважила, що на сторінках «Кримської світлиці» вже є похвала. Коли читаєш похвалу — нецікаво. А от про багатство та особливості мови, про її діалекти, а також поезію, історичні нариси — читала б із задоволенням.

Микола ЛІСОВИЙ.

м. Сімферополь.

ЕКОНОМІКА: ЯК РОБИТИ СПРАВУ

БЕЗ ІЛЮЗІЙ ДИВЛЯТЬСЯ НА СВОЄ СЬОГОДЕННЯ КРИМСЬКІ ФЕРМЕРИ

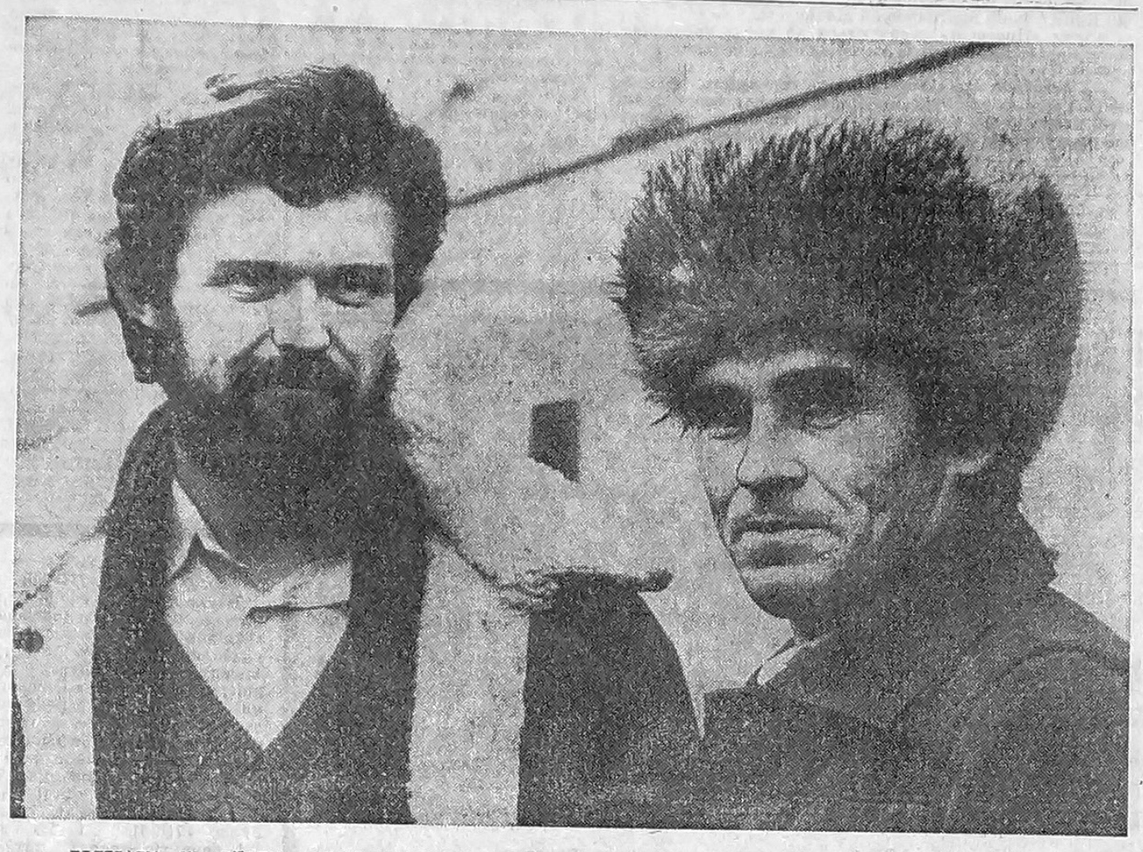

ДЕЛЕГАТИ III З'ЇЗДУ ФЕРМЕРІВ КРИМУ МАКСИМ АРЕФ'ЄВ ТА ГРИГОРІЙ ГОРОБЧУК.

Фото К. Дудченка.

Як ми вже повідомляли, в Сімферополі відбувся третій за майже півтора останніх роки з'їзд фермерів Криму. Змусила до цього нагальність назрілих проблем, вирішити які ліпше не поодинці, а гуртом. Одне із свідчень того було неподалік місця проведення з'їзду — кілька тракторів на вулиці Гоголя, на яких, попри нестачу бензину, добирались до Сімферополя деякі делегати. Ось така промовиста прелюдія до сьогоденних фермерських турбот.

Хотілося б виділити ще одну характерну тенденцію. Парламент України прийняв закон «Про селянське (фермерське) господарство», уряд країни — ряд рішень з цього питання, останні з яких—буквально напередодні з'їзду фермерів і після нього. Та здебільшого реформи відбуваються зі скрипом, а подекуди пробуксовують взагалі. На місцях, зокрема в Криму, ці кроки до ринку гальмують старі структури адміністративного управління. А ще — дрімучий формалізм новонародженої бюрократії в малому й великому.

Кілька прикладів для унаочнення.

За даними кримської асоціації ділового співробітництва фермерів, нині в її складі діють 1384 індивідуальних господарства, що мають майже 21 тисячу гектарів землі. А ось у статуправлінні Республіки Крим підрахунки інші — їх тільки 710. Бо з різних паперотворчих причин зволікається реєстрація фермерів. Зрештою, про це можна було б і не згадувати, аби Національний банк України не відрахував кредити до фонду підтримки фермерів, виходячи з отієї, аж надто заниженої, кількості одноосібних господарств. Саме тому коштів постійно не вистачає.

Та це лише квіточки. На сьогодні фонд підтримки видав трьомстам фермерам гарантійні листи на 400 млн. карбованців. Однак, навіть маючи їх на руках, кожен другий з них в умовах постійного зростання цін не в змозі й понині здолати опору колгоспно - радгоспного «Агробанку» і одержати кредити (вони, до речі, з вагомими процентними накрутками, лягають на плечі фермерів). Ось чому на з'їзді схвально сприймали ідею створення акціонерного земельного банку, засновниками якого мають стати самі фермери. На відміну від багатьох з них — оптимістів — хочу висловити певний скепсис з цього приводу. Бо ж чи швидко фермерський банк стане життєздатним? Адже треба 550 мільйонів карбованців статутного капіталу. Лише при його реєстрації необхідно внести 165 мільйонів, з них власне фермерами — 50 мільйонів. Завдання складне.

Така ж ситуація і з одержанням землі. Тут статистика ще менш втішна — її отримали тільки 30 відсотків бажаючих, чимало після втручання робочої групи асоціації та прокуратури Криму (зауважимо: ніхто з винуватців практично не відповів). Позиція виконавчої влади, пова сумнівом, аж надто оригінальна — проблем фермерів начеб не існує. Скажімо, надійшло керівникам міськрайвиконкомів подання прокуратури Криму від 19. 11. 92 р. про усунення порушень закону «Про селянське (фермерське) господарство», законодавства про земельну реформу, однак, попри кілька відписок з Білогірська, Ялти та ін., реакція, як кажуть, нульова.

Між тим, від влади на місцях залежить усе. Як про Максима Ареф'єва з радгоспу «Орловський» Красноперекопського району — теж делегатів з'їзду. У них по 10—15 гектарів землі, на кредит придбали дощувальну машину, насосну станцію, трактори. Вирощують зернові, навесні посадять картоплю, капусту, баклажани...

Отже, де поміж фермерами і виконавчою владою нема протистояння або воно бодай пасивне, там є результат.

Проблеми ж лишаються. І можна зрозуміти голову кримської асоціації фермерів М. Є. Гаврилюка, який, може, емоційно, зате влучно висловився: мовляв, ми існуємо не завдяки, а всупереч державним структурам. Бо повсякчас виборюємо у селищних і райрадах, скажімо, землі запасу, відчужені у колгоспів та радгоспів для організації нових фермерських господарств. Бо, нарешті, багато часу асоціація витрачає на розгляд різних скарг на органи влади. Чи не тому їй не вистачає його на вирішення внутрішніх проблем, як, наприклад, повсюдне відкриття фермерських магазинів, організацію спеціального навчання з наступним стажуванням в Канаді, США, ФРН, пошук у багатьох районах сильних лідерів фермерського руху. Що ж до останніх, то такі люди є. Припустимо, Нариман Ганієв, який має вищу фізико - математичну освіту і якому запропоновано очолити госпрозрахункову дільницю по виготовленню електровітрових установок для фермерів.

Гадаю, шлях ними обрано вірний. І треба по ньому прямувати — без ілюзій, не звертаючи на манівці. Отоді й прийдемо до очікуваного.

Володимир МІТКАЛИК.

НОВИНИ

ЧУТЛИВА ДЕМОГРАФІЯ

В Криму протягом 1992 року тривав процес самостійного зменшення кількості населення: число померлих перевищило кількість новонароджених на 1,4 тисячі чоловік. Якщо в 1991 році в Криму на кожну тисячу чоловік населення народилось 12 дітей, то в минулому році цей показник зменшився до 10,8. Коефіцієнт смертності в той же час зріс від 10,9 до 11,4 чоловік на кожну тисячу кримчан. Причина такого явища — важкий матеріальний стан, невпевненість у майбутньому, через що люди відмовляються мати дітей. На початок нинішнього року в службі зайнятості було зареєстровано 45,4 тисячі громадян. Серед них кожен четвертий був звільнений з роботи внаслідок скорочення виробництва, ліквідації, реорганізації, перепрофілювання підприємств, організацій та установ.

ЗЛОЧИНЦІВ СТАЛО БІЛЬШЕ

Кількість злочинів, вчинених в Криму в 1992 році, зросла в порівнянні з попереднім роком на 23 відсотки і становить 32.541 випадок злочинних дій, тобто в середньому за день в республіці здійснювалось біля 90 злочинів. Причому, зростання кількості важких злочинів сягає 51 відсотка. Найбільш злочинним в минулому році виявились Чорноморський район, де вчинено на 59,3 відсотка злочинів більше, ніж попереднього року, місто Джанкой — на 38,7 відсотка, Совєтський район — на 35,5 відсотка.

Злочинність, на відміну від органів міліції, стала більш професійною, що позначилось на рівні викриття злочинів. В минулому році розкрито лише 36,3 відсотка вчинених злочинів, тобто залишились нерозкритими понад 20 тисяч злочинних дій. Із загальної кількості злочинців (звісно, викритих) 13,5 відсотка — жінки, біля 60 відсотків злочинців на час порушення не досягли 30-річного віку.

(ЗА МАТЕРІАЛАМИ КРИМСЬКОГО УПРАВЛІННЯ СТАТИСТИКИ).

ЛЕОНІД КУЧМА В КРИМУ

Як сказав на прес-конференції в Раді міністрів минулої суботи прем'єр-міністр України Леонід Кучма, він їхав у Крим з тривогою, але без побоювань, з упевненістю, що коли тут є проблеми, то треба їх вирішувати без зволікання. А вирішувати є що, адже, за словами Голови Верховної Ради Миколи Багрова, до приїзду делегації Крим підготував на 26 сторінках перелік проблем, які потребують допомоги уряду України. І незабаром за підсумками візиту уряд прийме спеціальне рішення, що, як всі сподіваються, значно вплине на соціально-політичну обстановку в Криму.

Прем'єр-міністр та керівники міністерств, які його супроводжували, побували в Севастополі, Керчі, в Сімферополі на заводі «Продмаш», на швейній фабриці, в Євпаторії — на спільному греко - українському підприємстві по виробництву взуття, в агрофірмі «Колгосп «Дружба народів». Прем'єр провів також зустріч з депутатами всіх рівнів та прес-конференцію для журналістів.

Відповідаючи на запитання кореспондентів, Леонід Кучма, зокрема, сказав, що уряд працює над тим, аби організувати в країні автономне виробництво якомога більшої кількості видів продукції, разом з тим широко інтегруючись з економікою країн СНД. Уряд також працює над створенням власного паливно - енергетичного комплексу, розглядається питання про розширення спільного видобутку нафти в Росії. Вона, однак, вимагає перейти на світові ціни, і питання вивчається зараз комісіями двох урядів.

Стосовно Криму прем'єр-міністр зазначив:

— Я вважаю, що Крим зараз потребує перш за все політичної стабільності. Якщо кримчани почнуть займатись організацією роботи всюди, а не організацією референдумів, то вони найближчим часом зможуть прогодувати самі себе і нам допоможуть. А від зміни прапора — українського на російський чи кримський — поліпшення не станеться...

Голова уряду зауважив, що в минулому році Крим при власному бюджеті 20,8 мільярда карбованців одержав 21 мільярд карбованців дотацій з українського бюджету, а Севастополь з огляду на те, що є містом військово-промислового комплексу, годує себе лише на 15 відсотків. Тому Криму треба розв'язати три завдання: наростити випуск товарів народного споживання, виставка яких була розгорнута в будинку Ради міністрів, використати колосальні можливості суднобудівної промисловості, а також із зони протиборства перетворитися в зону відпочинку для всіх.

Прем'єр зазначив, що суспільству треба відкинути ілюзії про те, нібито існує єдина рубльова зона, адже всі країни вже мають різні грошові одиниці, а сама Росія також провадить свою фінансову політику. Він заперечив можливість федеративного устрою України на нинішньому етапі і сказав, що натомість уряд планує віддати більшу частину управлінських господарських функцій в регіони. Тепер навіть Донбас, на думку голови уряду, розпрощався з федеративними ідеями, оскільки йому вдалося показати тамтешнім керівникам, що в останні 10—15 років колишній СРСР, вважаючи Донбас безперспективним районом, не вкладав жодної копійки в розвиток вугледобувної промисловості та соціальну сферу.

На думку Прем'єр-міністра, і підписання статусу СНД зовсім не поліпшило становища країн, зокрема Білорусі та Казахстану. Він повідомив, що з 10 лютого настає строк взаємних банківських заліків України та Росії, але вихідні позиції такі, що Україна поставила в Росію товарів на 530 мільярдів карбованців без оплати, а Росія, в свою чергу, була винна Україні понад 200 мільярдів. Таким чином, в Росії є неоплаченої української продукції більш як на 300 мільярдів карбованців. В той же час наші підприємства змушені брати кредити під 80 відсотків річних, потім зараховувати їх в ціну продукції, що призводило до зростання інфляції.

На думку Леоніда Кучми, економічна ситуація важка в усіх регіонах України, але в Криму вона трохи краща. На підтвердження цих слів прем'єра Микола Багров сказав, що ціни в Криму зараз хоч і високі, але нижчі ніж, наприклад, в Донбасі чи в Києві, тому це не повинно бути причиною нестабільності. Голова кримського парламенту, відповідаючи на питання про ностальгію за минулим, зауважив також, що треба визнавати реальність — незалежні країни на місці колишнього СРСР, зокрема Україну, яку визнало світове співтовариство, але він за те, «щоб не рвати наш спільний простір — економічний, культурний, духовний, чисто людський», адже в Європі від незалежності переходять до інтеграції.

Спікер має рацію. Лишається Україні разом з Кримом тільки досягти того рівня незалежності та якості життя, який мають члени Європейського співтовариства Франція чи Німеччина, хоча й вони зараз ідею міфічного спільного простору — економічного, а особливо культурного, духовного і чисто людського — там сприйняли б як алогізм, бо кожен народ плекає не «простір», а власну мову, культуру, історію, етнографію, освіту, науку, сферу виробництва і послуг.

Після прес-конференції делегація Кабінету міністрів на чолі з Леонідом Кучмою відбула до Києва.

Микола БОБРОВИЦЯ.

* * *

На фото: прем'єр-міністр України Леонід Кучма розмовляє з працівниками агрофірми «Колгосп «Дружба народів» Красногвардійського району.

Фото **Костянтина ДУДЧЕНКА.**

ДО УВАГИ ЧИТАЧІВ

Відтепер наша газета виходитиме щосуботи.

ПРЕЗИДЕНТУ УКРАЇНИ КРАВЧУКУ Л. М.
ГЕНЕРАЛЬНОМУ ПРОКУРОРОВІ УКРАЇНИ ШИШКІНУ В. І.
ГОЛОВІ ВЕРХОВНОЇ РАДИ КРИМУ БАГРОВУ М. В.

ЗВЕРНЕННЯ

ВСЕКРИМСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА З ПРИВОДУ ЗАГОСТРЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ В КРИМУ

І-а конференція Всекримського товариства «Просвіта» імені Т. Г. Шевченка висловлює стурбованість з приводу спроб російських шовіністичних кіл дестабілізувати стан громадсько-політичного життя в Криму, відродити сепаратистські тенденції. Ареною антиукраїнської діяльності обрано Севастополь, де останнім часом відбулися події, спрямовані проти Української держави і загалом українства. Спекулюючи на тимчасових труднощах, лідери шовіністів підбурюють людей, переступивши межу дозволеного: на мітингу в Севастополі активіст сепаратистів депутат Круглов привселюдно заявив про готовність його організації добиватися приєднання Криму до складу Росії зі зброєю в руках. Така заява свідчить про безвідповідальність шовіністично налаштованих політиканів і про потурання з боку влади Криму їхній протиправній діяльності.

Члени «Просвіти» звертаються до вас з проханням вжити необхідних заходів по припиненню антиконституційної істерії в Криму.

Ми впевнені, що тільки взаємна терпимість, зваженість і повага між людьми різних національностей, які населяють Крим, допоможуть знайти шляхи до вирішення проблем, що постали в автономній республіці.

ПРИЙНЯТО НА УСТАНОВЧІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ ВСЕКРИМСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА 30 СІЧНЯ 1993 РОКУ.
м. Сімферополь.

До 125-річчя «Просвіти»

БЕРЕГИНЯ НАШОЇ ДУХОВНОСТІ

Минуло 125 років від часу, коли в 1868 році було засновано дві українські громадські організації, які відіграли надзвичайно важливу роль в духовності нашого народу. Йдеться про товариство українських студентів «Січ» у Відні і товариство «Просвіта» у Львові. Серед фундаторів цих організацій — молодий громадський діяч, композитор Анатоль Вахнянин, автор багатьох музичних творів, опери «Купало», яка пізніше мала неабиякий успіх на сцені Харківського оперного театру. Особливо прославився Вахнянин широковідомою революційною піснею «Шалійте, шалійте, скажені кати» на слова Олександра Колесси. Ця пісня була дуже популярною серед львівського студентства в 70-х роках минулого століття.

У Відні 9 січня 1868 року Анатоля Вахнянина обирають головою студентського товариства «Січ», а в грудні того ж року А. Вахнянин з групою студентської молоді засновує у Львові товариство «Просвіта», яке мало за мету «вивчення та освіту народу». Окрім суто культурно-просвітницької діяльності, новостворені товариства повели боротьбу з досить впливовими на той час організаціями «русофільського» напряму. Того часу галицькі українці в політичному плані поділялися на дві течії: молоду генерацію, яка включала вчителів гімназій, студентство, письменників, юристів, займалася культурницькою роботою серед народу, і «москвофілів», які об'єктивно були агентурою російського царату. «Москвофіли» не визнавали права української нації на власну мову, літературу. Вони вважали, що російський самодержець, оцінивши їхню відданість, зможе піти навстріч прагненням та інтересам галицької інтелігенції.

Сьогодні нам здається неймовірним, що серед українського студентства у Відні і серед української інтелігенції в Галичині, у Львові, цьому П'ємонті національного відродження, задовго до Першої світової війни вирували пристрасті між «москвофілами» і українцями-народниками.

Це були наслідки помилкової політики Габсбургів, які, нехтуючи справедливими вимогами українців-русинів, зігрдливо називали їх «тірольцями сходу», тобто бідною і примітивною частиною населення імперії, яка більш сприйнятливо ставиться до вміло організованої діяльності польської інтелігенції. В Галичині, на Буковині, в Закарпатті російська імперія зуміла прослав'янськими ідеями привабити значну частину українців, зокрема інтелігенції, духовенства і частини селянства.

Сьогодні навіть не віриться, що в Галичині, у Львові, таке могло бути: культурним життям верховодили «москвофіли», завзяті та фанатичні прихильники росіщини. Як не гірко, але факт залишається фактом: в той період всі українські заклади, товариства, преса перебували під контролем «москвофілів». Потрапили до їхніх рук також «Руський Народний Дім» (1850 р.), споруджений у Львові на добровільні внески й пожертви громадян, і добре матеріально забезпечений Ставропігійський інститут з друкарнею і газетою «Голос», яка друкувалася «язичієм».

Скільки ж треба було затратити сил та енергії молодим просвітянам, щоб перемогти організованих і фінансово забезпечених русофілів!

Перші наслідки діяльності «Просвіти» вже позначилися в 1870—1880 роках. Завдяки самовідданій праці таких діячів, як А. Вахнянин, О. Огоновський, О. Лаврівський, товариство почало предметно працювати над розбудовою і відродженням нашої духовності. «Просвіта» видавала твори українських письменників, шкільні підручники, посібники для вчителів, брошури, газети, літературно-наукові альманахи українською мовою...

З ініціативи просвітян у 1880 році було засновано друкований орган народовців — щоденник «Діло», що згодом як орган УНДО (Українське національно-демократичне об'єднання) видавався у Львові до 1939 року.

Виникло багато філій «Просвіти» в містах і селах Галичини. Утворювалися сільські читальні з бібліотеками, аматорськими театральними гуртками, хорами, юнацьким «Пластом», спортивними, протипожежними, фізкультурними організаціями «Луг», «Сокіл», «Січ». Вони згуртували десятки тисяч активних, охоплених патріотичним горінням юнаків і дівчат, людей старшого віку.

До 1914 року «Просвіта» мала 77 філій, понад 3 тисячі читалень і бібліотек, понад 33 тисячі членів у Львові і 200 тисяч у сільській місцевості. В 1899 році до народовців приєдналися такі авторитети, як Михайло Грушевський та Іван Франко. Співпраця цих світочів нашої духовності стала основою всеукраїнського єднання.

Москвофіли не належали до «Просвіти». Засноване 1874 року «русофільське» товариство, а також «Общество імені М. Качковського» не витримали конкуренції з «Просвітою». На виборах до галицького сейму 1913 року було обрано 30 делегатів від просвітян і лише одного від «русофілів».

Діяльність «Просвіти» виявилася надзвичайно плідною і на ниві розквіту української преси. Вже згаданий щоденник «Діло» (редактор Володимир Барвінський) своєю діяльністю поклав край панування в інформаційному просторі «русофілів». В 1913 році західні українці вже мали 80 періодичних видань! «Русофілам» не допомогли ні дотації російського уряду, ні пропагандистські потуги «Общества ім. Качковського»... Після окупації Галичини в 1914—1915 роках російською армією «русофіли» пішли на пряму зраду інтересів народу. Окупанти вивезли зі Львова значну частину бібліотечного фонду Народного Дому. З цієї пори русофільство у Львові почало втрачати підґрунтя.

Окрім суто просвітницької діяльності, «Просвіта» активно займалася вирішенням економічних питань, засновувала і відкривала кооперативи, крамниці, ощадні каси, які допомагали кооперативам і приватним клієнтам. Поступово частку своїх завдань в галузі шкільництва «Просвіта» передала «Руському педагогічному товариству», функції якого згодом перебрала «Рідна школа». За почином «Просвіти» розпочали свою діяльність на терені економіки такі товариства, як «Сільський господар», «Маслосоюз», «Центросоюз», та інші. У структурі «Просвіти» з'явилося чимало організацій і товариств, які згодом, набравши потужності, почали розповсюджувати просвітницькі ідеї самостійно — «Січ», «Сокіл», «Луг». Всеукраїнський характер мала видавнича діяльність «Просвіти». До створення книг і брошур в 20—30-і роки залучалися М. Возняк, М. Голубець, В. Дорошенко, Ф. Колесса, І. Крип'якевич та інші відомі вчені.

За прикладом галицької «Просвіти» на Буковині виникли культурно-освітнє товариство «Руська бесіда», товариство «Просвіта» на Наддніпрянщині (1905 р.), культурницькі осередки в українській еміграції за океаном. Багато читалень «Просвіти» з'явилося на Кубані, у Зеленому Клину (Далекий Схід). Навіть у Харбіні аж до 1945 року плідно працював просвітницький осередок. На Холмщині і Підляшші просвітницькою діяльністю з 1918 року займалося товариство «Рідна хата», яке мало близько 125 філій. Однак у 1930 році їхню діяльність заборонила польська влада. Така ж сумна доля спіткала й 600 просвітницьких читалень на Волині.

З «Просвіти» вийшли перші добровольці Українських січових стрільців та Української Галицької Армії, які відіграли видатну роль в українських визвольних змаганнях. Захоплені невмирущою славою січових стрільців, в надрах «Просвіти» формувалися майбутні бойовики, члени УВО і ОУН, патріотизм і боєздатність яких проявилися в лавах УПА.

Слід підкреслити ще одну суттєву деталь: просвітяни працювали самовіддано, але безкоштовно.

Отже, цього року «Просвіта» відзначає 125-літній ювілей. Я пишаюся, що дожив до такого світлого часу. Член «Просвіти» з 1933 року, я навіть в тяжких умовах ГУЛАГу продовжував займатися просвітницькою діяльністю: створив український хор, а вже після смерті Сталіна брав участь у створенні «Вертепу», постановці українських театральних п'єс, був учасником страйку-протесту політв'язнів проти свавілля чекістів в концтаборах Норільська...

Бажаю новоствореному Всеукраїнському товариству «Просвіта» імені Тараса Шевченка, його Всекримській філії високо нести прапор тієї «Просвіти», що розбудила нарід!

Роман НОВОСАД.
м. Сімферополь.

Йде установча конференція Всекримського товариства «Просвіта».
Фото К. Дудченка.

ЗРОСТАЄ ЗАХВОРІОВАНІСТЬ

Несприятлива екологічна обстановка, погіршення протиепідемічного режиму, послаблення імунного захисту населення призводять до погіршення здоров'я населення. В 1992 році зареєстровано зростання захворюваності на окремі інфекційні хвороби. На кір сталося 911 випадків захворювання, а в 1991-му було 230, та 18787 випадків грипу (торік було 17634). З 29 до 54 випадків зросла захворюваність на дифтерію.

БОЖЕ, ПРОСТИ ЇМ МАЛІСТЬ ЇХНЮ...

НОТАТКИ ПРО ПІДСТУПНІСТЬ ОДНІЄЇ ІДЕЇ

Коли бачиш це оперсткове безумство — мітинги, з'їзди, пікети, де завжди істерично галасують одне й те ж: «Крым останется в Союзе, даже если в нем останется одна Россия!» — то страшно стає за Людину. Невже оці горласті «активісти», що ображають гідність українського народу, його державу, історію, Президента, і є гомо сапієнс — людина розумна? Невже не видно, що мітингова маріонетка лише тому так запопадливо паплюжить Україну, що їй заплачено? Невже оті матусі так зачерствіли серцем і не розуміють, що редакторові-депутату, «крупному политическому деятелю», який час від часу влаштовує п'яні дебоші в ресторанах Сімферополя, «російська ідея»-годувальниця саме для цих ресторанів і потрібна? Невже вони не помічають, що і отой горластий «лідер» з двоголовим на краватці — то просто засліплена людина?

Погляньте на знімок. Ці газети вони поширюють на своїх мітингах. Оце справжнє обличчя поводирів. Чи не призабули ви ще окупаційний порядок? Вони вам нагадають — в газеті «Русский порядок» є стаття «О символе грядущей России». Ось він, павукатий символ, намальований двічі. Бачите? Можете пригадати й зразки «русского порядка» в дії — Новочеркаськ, Вільнюс, Тбілісі, Баку... Згадайте історію — як розповзалася імперія у всі боки — то рубали «окно в Европу», то прагли виходу «к теплым морям», до азербайджанської нафти, туркменського бавовнику, якутських золота та діамантів, української пшениці і вугілля... Одна біда — заважали народи, що там жили. Спитайте кримських татар, осетинів, інгушів, як той «порядок» з ними обійшовся. І хоч час змінився — ставлення те ж саме. Бо ж над карикатурою, де зображені подоби українця та єврея зробили напис: «Кто же, как не мы, прищемит хвост жовто-блакитной крысе?». Хто ж це «как не мы»? Не сумнівайтесь, реваншу прагнуть ті, для кого ми, українці, литовці, естонці, азербайджанці, вірмени, туркмени та інші нацмени, упродовж століть були лише жовто-блакитними пацюками, чурками тощо. Закономірно, що в такому союзі залишилась одна Росія. Ми хочемо іншого союзу, а вони вперто хочуть повернути нас у старе...

Повернути руками як не новоявлених «политических деятелей», то профспілкових редакторів, як оцей, що вже кілька років не соромиться заповнювати газетку передруками різних інструкцій, рекомендацій, положень та проектів. Так робити часопис його вчили в Московському університеті, про що він сам недавно писав хвалькувато. А от цього разу інструкцій не вистачило рівно на чотири сторінки. Що писати коли нічого писати? І тут душу вихованця МГУ та «Крымской правды», як і отих мітингантів, переповнило презирство до інородців. Вихлюпнуть свою отруту на сусіду — нечемою назвуть. Виллєш на свого Президента — може, ще й героєм станеш... на мітингу таких, як сам, імперських нахаб. А більше й не треба! Візьмеш той листок і бачиш: пером редактора водила звичайна заздрість. Аякже! Були колись функціонерами одної тітоньки-КПРС, але Президент зміг вирватися з ідеологічної облуди і очолив народ у боротьбі за суверенність, а в редактора не вистачило потенції — збанкрутів до ще дрібнішого гвинтика, апаратно-профспілкового. Іронія долі, скажете? Ні — закономірність.

Ось рівень його мислення в цьому клеветоні: «Некоторые киевские генералы вместо поиска сотрудничества с Россией, сидят и насиживают тухлые яйца, беря пример с «Хозяина». Яка майстерність! Це, очевидно, щоб, коли прийде час, недовго трудитися і тремтячою рукою вивести: «Некоторые московские генералы вместо поиска сотрудничества с Украиной сидят и насиживают тухлые яйца...» Та й сам редактор «насиживает» свої тухлі яйця, бо й не помічає, що люди в Криму вже переросли примітивний рівень таких вихованців університету, які беруться на новий лад просувати в підсвідомість стару ідею: «Крым останется в СНГ, даже если в нем останется одна Россия».

«Майстерність» знавця збірників В. Даля гідно оцінив один наш читач, зателефонувавши до редакції: подякуйте, сказав він, отому редакторові, він налив у газетку стільки жовчі, що як на долоні стало видно і жалюгідність автора, і велич Президента. Мабуть, не до шмиги прибічникам «неделимой» наша самостійна політика. Молодець Кравчук, наш хлопець!

Що тут додати? Хіба що нагадати редакторові його улюблені прислів'я: «Большое вяканье доводит до блкапья» і «Чем завираться, лучше молча почесаться!»

Дякуємо також і галасливому депутатові, що вчинив недавно «двірцевий» переворот в недолугому «движении», і його найближчим колегам-поплічникам по політичному розбою та іншим орловим лідерам — кращого розвінчання імперської ідеї, ніж ваші мітинги, ваші газетки, ваші промови, і придумати важко. Провінційна метушня колишніх вчорашніх, що уздріли себе «деятелями» та скиглять за метрополією! Мітингуйте, кричіть, друкуйте — хай бачать люди вашу невихованість, неуцтво, обмеженість, імперську злобу. Чим більше — тим краще! Бо ми — слава Богу і нашому Президентові! — уже не жовто-блакитні пацюки, ми уже не гомо совєтікус!

Прости їм, Боже, їхню мізерність. Дійсно, кого ти хотів покарати — у того відібрав розум. Шкода тільки Росії, боляче, що великий народ може залишитися «в союзі» з такими «гігантами мисли»...

Дмитро КОК-КОЗЬКИЙ.
м. Сімферополь.

Точка зору

ПРИВАТИЗУВАТИ ЧИ ЖИВОТІТИ,

або Кому потрібна в Криму монополія держави на виноробство?

Запитання, безумовно, аж ніяк не риторичне.

Як стверджують спеціалісти, виробництво винограду й виноградного вина є одним з найбільш прибуткових видів підприємництва. А в умовах Криму воно ще недавно складало ледь не основу економічного розвитку регіону. Приміром, 1968 року тут було зібрано 650 тисяч тонн винограду. Окрім того, вина в багатьох країнах — важлива частина експорту і валютних надходжень.

З іншого боку, стан виноробної галузі в Україні сьогодні, без перебільшення, нагадує ситуацію, яку можна порівняти хіба що зі станом після Великої Вітчизняної війни. Становище свого часу ускладнив і сумної пам'яті антиалкогольний указ 1985 року. Виявилася підірваною матеріально-технічна та сировинна база галузі, розгублено кадри, що негативно позначатиметься протягом найближчого десятиліття (скажімо, минулого року в Криму зібрано лишень 180 тисяч тонн винограду).

До животіння виноробства в Україні і в Криму зокрема, як свідчать факти, призвела монополія держави на продукцію галузі. В цих умовах парламент нашої країни прийняв закони про підприємливість та приватизацію, в яких закладено прогресивну ідею демонополізації виробництва і торгівлі спиртними напоями.

Однак закони ці не спрацьовують. Є сильний рушій назад. Це, зокрема, те, що збережені громіздкі державні структури управління виноробством (ось вони, напівзаходи економічних реформ!). Саме вони найактивніше гальмують дію законів про підприємливість та приватизацію. Навіть незважаючи на те, що самі вже не можуть оперативно й гнучко реагувати на ситуацію, яка змінюється вкрай динамічно.

Готуючи матеріали до цієї публікації, я побував на деяких виноробних заводах Криму, цікавився думками виробничників різного рангу. Ось одна, найпоширеніша.

Нині структури управління виноробством не в змозі забезпечити підприємства галузі необхідними сировиною, ресурсами і устаткуванням, не сприяють збуту продукції за вільними цінами. Зрештою, об'єктивно це вже й неможливо в умовах народження ринку.

Ігноруючи його економічні закони, захисники монополії держави надто тенденційно, на мій погляд, прирівнюють виноробство до таких традиційно державних сфер виробництва, як атомна, аерокосмічна, оборонна промисловість. Втім, їх неважко зрозуміти. Адже йдеться про боротьбу за власне виживання. Однак виноробство не може лишатися острівцем старої адміністративно-командної економіки у морі нових ринкових відносин. Інакше, за логікою, треба було б монополізувати не лише жорсткий контроль за виробництвом і реалізацією продукції, а й суміжників, зв'язаних з виноробами, — підприємства, що виготовляють пакувальні матеріали, склотару, кальциновану соду, технологічне обладнання, поліграфічну продукцію (етикетки, кольєретки) і т. д.

Стій! А що, коли має рацію депутат Верховної Ради Криму В. Колісниченко, обраний, до речі, від колективу науково-аграрного об'єднання «Масандра» (Ялта), який глянув на проблему монополізму з такого боку:

— Який же резон чиновникам в умовах фактичної державної монополії у виноробстві вільно реалізувати продукцію? Створюючи ж дефіцит, можна отримати солідний надприбуток. Ось де корінь зла!

Не менш категоричний у своєму узагальненні, висловленому нещодавно у офіційному органі парламенту газеті «Голос України», відомий політик, доктор економічних наук, професор В. Черняк:

— У нас ріст цін не дає імпульсів виробництву. Тому що воно монополізовано, не має конкуренції, ринкових механізмів, ціноутворення, не зроблено навіть перших кроків по шляху приватизації...

Отож питання «або-або», безумовно, є сугубо практичне.

Ось приклад. Сьогодні в Криму як орендні працюють кілька великих виноробних підприємств. У їх числі севастопольська асоціація «Алькадар», орендне підприємство «Сакський винзавод», євпаторійська організація орендарів «Ампелос». Найбільш типовим серед них є орендне підприємство «Діоніс».

Рік 1992-й був для його колективу, як і для всіх нас, нелегким. Та люди не спасували в умовах економічної кризи. Державне замовлення (272 тисячі декалітрів) фірма перевиконала майже вдвоє — вироблено за рік 488 тисяч декалітрів вина на 260 мільйонів українських карбованців у діючих оптових цінах. Парадокс цей не єдиний. Тим паче, що при всьому тому потужності «Діоніса» виявились завантаженими не більш як на половину.

Я спитав головного менеджера «Діоніса» Ю. О. Семенова: яке найбільше бажання колективу у не менш складному для виноробства 1993 році?

— Пізнати почуття впевненості в завтрашньому дні, — не задумуючись, відповів Юрій Олексійович. — Як це зробити? Перетворити нашу орендну фірму в народне підприємство...

Цебто, додам від себе, здобути статут колективного власника. При цьому мається на увазі, що колектив підприємства викуповує основні фонди і стає їх повноцінним господарем. Правда, при нинішніх тенденціях до монополізму й відсутності чітких механізмів приватизації орендодавець, образно кажучи, не відпускає віжки і по закінченні строку оренди може повернути підприємство у власні руки. Коли так станеться, то немає ніякого сенсу вкладати кошти, зароблені колективом-орендарем, в модернізацію виробництва, його розвиток і т. д.

Чи збудуться побажання працівників заводу, якщо рахувати всі перипетії боротьби противників і прихильників монополії держави на продукцію виноробства, сказати з певністю сьогодні важко. Втішає інше: «Діоніс», зокрема його керівництво і служба маркетингу, активно шукає шляхів розв'язання економічних проблем, що виникають мало не щодня. Перш за все необхідно підвищити ефективність виробництва і на цій основі посилити соціальний захист людей. Одним з таких шляхів тут вважають — і небезпідставно — демонополізацію усієї виноробної галузі. Чому?

За даними економістів, у 1992 році обсяг інвестування виробництва зменшився вдвоє («Экономика и жизнь», № 51, 1992 г.), на рік 1993-й прогнози теж невтішні. Щоб до кінця не зруйнувати економіку виновиробництва, потрібен справжній господар, наприклад, в особі колективного власника.

Звичайно, то лише завдання. Його треба вирішувати з допомогою механізму демонополізації, який би забезпечив стимулювання розширення обсягів випуску продукції, стабільність ефективної роботи, оскільки головна мета будь-якої приватизації — зростання практичної віддачі від виробництва. Та й не тільки це. Прогнозується і активне включення народного підприємства у нові ринкові відносини та нові господарські зв'язки, що здатні забезпечити приплив інвестицій, припустімо, у модернізацію обладнання, виробництво винограду й виноматеріалів. Такий досвід вже є — у США, Франції, Угорщині та багатьох інших країнах, де нема монополії держави у сфері виробництва і реалізації продукції виноробства, а ринок тим не менш насичений напоями найширшого асортименту при високій їх якості. Бо до цього об'єктивно призводить конкуренція поміж вільними виробниками.

А тепер про одну з недавніх подій.

На січневому засіданні комісій Верховної Ради України Прем'єр-міністр Л. Д. Кучма резонно зазначив: «Я можу погодитися з думками депутатів і депутатських комісій, що створення декретів йшло надто швидко, без глибинної комплексної пророблки... Не помиляється лише той, хто нічого не робить!» Гадаю, сумніви Леоніда Даниловича стосуються в тім числі декрету, що забороняє приватизацію винорбних підприємств.

На користь такого припущення свідчить телеграма, відправлена 21 січня Верховній Раді України, Комісії по розгляду декретів Кабінету міністрів, заступнику Голови Верховної Ради Республіки Крим А. К. Маслову від імені керівництва найбільших винорбних підприємств Криму. Документ вартий того, аби зацитувати його суть.

«Декретом Кабінету міністрів України від 31.12.92 НР 25—92 запроваджена майже повна монополія держави на виробництво вина. Монополія в колишньому СРСР, в тому числі в Україні вже призводила до розвалення галузі... Досвід орендних і колективних винорбних підприємств України показує високу ефективність господарювання при цих формах власності... Збереження монополії не стимулює обсягів виробництва і підвищення якості вина.

Вважаємо, що дію декрету потрібно обмежити, його положення не повинні поширюватися на винорбне виробництво. Вносимо пропозицію: пункт 1 декрету після слів «...інших напоїв, виготовлених з застосуванням спирту» доповнити словами «окрім виноградних і плодоягідних вин»; перший абзац пункту 1 доповнити в кінці словами: «Виробництво виноградних і плодоягідних вин може здійснюватися на підприємствах усіх форм власності після одержання відповідної ліцензії»; у пункті 4 декрету виключити слова «і винорбну продукцію з застосуванням спирту». Під цим готові поставити підписи десятки керівників винорбних господарств і підприємств. Керівники найбільших підприємств Криму — О. В. Голубєв («Д'оніс»), О. І. Турек (Бахчисарайський винзавод), В. І. Яценко (орендне підприємство «Сакський винзавод»), Є. Г. Плексін (євпаторійське колективне підприємство «Ампелос»), Г. М. Тарасенко (колективне сільгосппідприємство «Смарагдовий» Кіровського району)».

І ще. На нинішніх орендних підприємствах упевнені: даремні тривоги тих спеціалістів «Укрсадвинпрому», які вважають, ніби при демонополізації знижується контроль з боку держави за якістю вина, а тому, мовляв, необхідно створити держінспекцію по виноградарству, виноробству і виноторгівлі з підвідомчими службами й лабораторіями на місцях (ще одна держструктура). Однак сьогодні і без неї достатньо контролюючих інстанцій. Лише за якістю вина слідкують спеціальна інспекція по якості алкогольних напоїв, торговельна інспекція, структури Держстандарту України. Що ж до власне монополії, то вона, без усякого сумніву, повинна виражатися лише в одержанні обов'язкових платежів, що поповнюють скарбницю країни (акцизного збору, податку на прибуток та інших). І тільки...

Володимир БОРИСЮК.

Кримська антологія

Сива давнина і день нинішній; тепла чорноморська хвиля і ласкаве сонце; оповиті легендами Ведмідь-гора, шпиль Ай-Петрі, Ластівчине гніздо, водоспад Учан-Су і палаци Ліводійський та Алупкинський — усе це Крим. А ще — легендарні міста-герої Севастополь і Керчь, Сиваш, Сапун-гора, Малахів курган, Ельтиген та Аджимушкай... На кожному кроці — історія!

З давніх-давен ця земля вабила до себе співців. Вони присвячували їй вірші, пісні...

Древня земля Таврійська пам'ятає славетних діячів культури, зокрема письменників. Пушкін, Чехов, Толстой, Міцкевич, Коцюбинський, Леся Українка, Руданський, Гаспринський, Волошин, Остап Вишня... Цей перелік можна продовжувати іменами Павла Тичини, Максима Рильського, Миколи Зерова, Володимира Сосюри, Миколи Бажана, Андрія Малишка, іменами поетів старшого і молодшого поколінь, чиї твори відбивають героїчне минуле півострова, живописують його природу.

Відкриваючи рубрику «Кримська антологія», ми маємо намір знайомити наших читачів з творами українських та іншомовних поетів про Крим, з цим дивовижним «садом над морем», куди так гостинно запрошував друзів зі всієї землі незабутній Максим Тадейович.

Гадаємо, що «Кримська антологія» стане в пригоді вчителям, учням, студентам, бібліотечним працівникам, учасникам художньої самодіяльності, припаде до душі всім, хто любить і цікавиться поезією, літературою рідного краю. Хочеться, аби зустріч з натхненним словом про благословенний куточок півдня нашої України забриніла у вашій душі неповторним акордом, залишила теплі спогадання про квітучий сонячний Крим!

Рубрику веде
Данило КОНОНЕНКО.

Максим РИЛЬСЬКИЙ.

ЗАПРОСИНИ

Цю поезію присвячено Кримові, але її можна розуміти й ширше.
— М. Р.

Заходьте в світ, де грози й добра синь,
Де кедри сміливі змагаються з вітрами,
Де моря свіжий дух і повіви пустинь, —
Заходьте! Навстіж вам одчинено всі брами.

Заходьте в світ, де склиться джерело,
Де в'ються ластівки, снують брунатні бджоли,
Де в честь оратая пшениця гне стебло,
Де дерево життя не зав'яда ніколи!

Заходьте в світ, де пурпуром гранат
Край скелі сірої на сонці відливає,
Де пісня і любов у поглядах дівчат,
Де горн і міста цвітуть на небокраї.

Заходьте в світ, відстояний людьми
Від ненажерних зграй, від замахів лукавих!
Ми стали твердо тут і не схитнемось ми,
Струмує наша кров у цих плодах і травах.

Заходьте в світ, де чесна простота
Рідніть серця живі, де небом неозорим
Аероплан стрункий, як лебідь, проліта,
А тінь біжить за ним...

Заходьте в сад над морем!

1954.

Павло ТИЧИНА.

АЙ-ПЕТРІ

Давно вже вечір. Риси —
Моя вирізьблена рить.
Вгорі огонь горить,
І мовчки гробить кипариси.

Цвірчання стопозорне,
А вітру аніяк.
І тільки море, море,
Безтрепетний маяк.

І тільки повно слуху.
І різнозорна бризь
Одглибинилась скрізь
Без руху...

Яке бажання стріч!
Мов Дафніс той і Хлоя,
При місяці там стоя,
Шепочуться всю ніч.

А ген аж в сині нетрі
В зазубрення колон
Підніся, як закон,
Некоронований Ай-Петрі.
1926. Алупка.

Борислав СТЕПАНЮК.

У КРИМ ПО СІЛЬ

У Крим по сіль, а до Дніпра по воду —
Від роду переходило до роду...

Мчав запорожець вихором-галопом
Чи Диким Полем, чи за Перекопом,
Навстріч кримчак заносив ятагана —
За мить і в того рана й в того рана,
А третій де не взявся перед ними —
І вже стають в бою, як побратими:
Було, опріч ненависті сліпої,
Сяйне, хоч і гірка, сльоза любові.
Влягались обопільні їх наскоки,
І мирно розбігались на два боки
На перешийку, рубежі солонім,
Який ніколи їм не був кордоном.

У Крим по сіль, а до Дніпра по воду —
Від роду переходило до роду...

Століття за століттям гомоніло
Аж тирса під колитом шелестіла,
І круто оберталась щастя-доля:
Там де гуляла воля, там неволя.
Востаннє прогула така навала,
Що зовсім кримчака в Криму не стало.
Не стало й запорожця б у розгоні,
Та звершити не просто — їх мільйони.
Як матуз, перешийок не розріжеш:
Повій із синьоморя, вітре свіжий,
Із синьонеба, з усіх планети
Без шаблі, ятагана, без... ракети!

Хай в Крим по сіль,
А до Дніпра по воду
Від роду ходить воля і до роду!..

Та в світі об'явилась інша сила:
Напалмом наповал В'єтнам косила,
Снарядами Афганістан місила,
Хто дасть одвіт:
В ім'я чого та сила?!
Здригнувся Крим, а з ним золотополе,
Спіткнулася на першім кроці воля,
Завмерла, як тополя перед громом
Відомим їй давно і... невідомим.
Чия тут сила, що для всіх тривога,
А сонце світить всім, як засторога,
Як щит між днем і ніччю звіку-зроду!

У Крим по сіль, а до Дніпра по воду.

м. Київ.

Михайло КАМЕНЮК.

КРИМСЬКИЙ МОТИВ

Підрізані крила,
Гіркі полини.
Ой, Криме наш, Криме,
Сірка спом'яни!

Не панство і графи,
Російські казки,
Під стінами Кафи —
Козацькі кістки.

Річ шаблями блиска,
Спинімось, отож.
До Києва близько —
До серця також.

Усі не дурніймо,
Один у нас кінь.
Незгоду турнімо
Із кручі в глибінь.

Хай чаєчка кричне,
Хай крук не літа.
Ой, Криме наш, Криме,
Країно свята!..

Прилину з Таврiди,
Тебе щоб почуть —
Твої краєзиди,
Як рани, печуть.

Була наша доля
Правдиво гірка —
Ще доадміральська,
Що та, за Сірка.

Московські месії,
Господь вас храни,
Не сійте Росію,
Немов бур'яни.
м. Вінниця.

* * *

Федір СТЕПАНОВ.

Шляхи людські —
не молитовник,
Що прочитавши,
зразу шквар.
А спробуй взнай,
пустий чи повний,
Коли закритий портсигар.

м. Сімферополь.

В саду засніженім криниця.
Відро на цямрині стоїть.
Ніхто не йде води напиться,
Не проклада глибокий слід.

Хіба що пурхне десь
синиця,
Торкнувшись крилечками віт.

Дерева сплять. Ти, певне,
сниться
Весни жаданої прихід.

І як же, як не зупинитись
Хоча б на мить біля воріт,
Де, може, юна чарівниця
Пошле вам усмішку-привіт...

О, білий сад, з відром
криниця,
І ця зима, цей диво-світ!

Данило КОНОНЕНКО.

Фотоетюд
Олександра ШУСТА.

ХТО ПРИДУМАВ ЛОЖБІННОЄ - ІЗОБІЛЬНОЄ?..

Недолугість географічних назв збіднює патріотичні почуття народу

І жителів Криму, і тих, хто бував на півострові, завжди дивували, м'яко кажучи, оті недолугі, безлики назви багатьох, переважно сільських, населених пунктів на кшталт: Плодовоягідне, Вишневе, Фруктове, Шелковичне, Прямое, Ложбінное, Холмовое, Подгорное, Ущельное, Батальное, Фронтовое, Тиловое, Победное, Оборонное, Ізобільное, Лучістое, Водное, Вольное та їм подібні.

Як вони з'явилися на карті Криму? Хто той невідомий мудрець, що сотворив їх, замінивши давні, усталені назви, що складалися протягом тривалого часу? Хто спричав цьому і за чиєю вказівкою це відбувалося?

Частково на це питання проливає світло опублікований 23 січня ц. р. в кримськотатарській газеті «Къырым» текст Указу Президії Верховної Ради РРСФР про перейменування сільських Рад і населених пунктів Кримської області.

Підписали його М. Шверник та П. Бахмуров 21 серпня 1945 року — через рік і три місяці після насильницької депортації кримських татар та інших народів, що населяли півострів. Це, так би мовити, дії «згори». Але ж, певно, перейменуванню передували якісь заходи і на місці, в Криму?

То ж з цього боку характерною видається ще одна публікація: в «Литературной газете» від 30 січня 1991 року. Тут видрукувано короткі оповідання, есе, нариси колишнього письменника-кримчанина, а нині відомого московського літератора, автора роману «Как кончаются войны» Василя Субботіна.

Короткі оповідки — один з улюблених жанрів В. Субботіна.

«Мои достоверные строки», — сказал однажды Василий Субботин», — зазначає у коротенькому передньому слові до публікації в «Литературке» Едуард Бабаєв. І продовжує: «Эти слова являются, может быть, самым смелым и даже дерзким, особенно в наши дни, самоопределением писателя. Но именно в наши дни д о с т о в е р н о с т ь — ключ к познанию и истории, и самих себя».

Отже, як бачимо, оповідання письменника В Субботіна — не вигадані, не фантазія автора. І спасибі йому за правду. Тим цікавіше буде ознайомитись нашим читачам з одним, найбільш характерним оповіданням, яке й відкриває добірку в «Литературке». Друкуємо, його без жодних змін мовою оригіналу.

Василий СУББОТИН.

БОРЬБА С ИСТОРИЕЙ

Я не мог видеть, как выселяли из Крыма татар, но прекрасно помню, как переименовывали крымские села, еще носившие к тому времени свои прежние, крымскотатарские, как считалось, названия. Поручено это было ответственному секретарю тогдашнего «Красного Крыма», старому газетчику, человеку очень краткому и очень исполнительному, педантичному, необычайно, гребовательному к себе и к другим, всю свою жизнь работавшему в этой газете. Я его хорошо знал.

Вот как это было.

Вопрос о переименовании был включен в повестку дня открывающейся сессии областного Совета. Сессия открывалась на другой день, а позвонили в редакцию вечером, когда уже все разошлись. Ответственный секретарь был в тот ночь дежурным по номеру. Именно ему и позвонили из обкома (в то время там работали ночами), а потом и списки прислали, довольно длинные, на многих страницах. (В этом, пожалуй, мы сами можем теперь убедиться, взглянув на содержимое указа, занявшего всю газетную полосу. До этого списки, о которых пишет В. Субботин, были не доступны, находились в архиве. — Р е д.). Известно ведь, что за долгие и долгие века на древней земле этого полуострова жили и готы, и скифы, и греки, и генуэзцы, и вместе и рядом с татарами жили тут и караимы, и крымчаки. Да мало ли кто тут жил еще. И все это, конечно, отразилось в названиях не только гор и рек, но и сел, и городов крымских. Однако же люди, готовившие к утверждению на сессии списки подлежащих к незамедлительному переименованию великого множества больших и малых населенных пунктов, не могли, конечно же, отличить Судак генуэзский от тюркского Джалмана.

Надо ли говорить о том, что секретарь редакции, никогда до того времени не занимавшийся подобного рода делами, растерялся. Фантазия у него была скованной, он, насколько себя помнил, никогда ничего не писал сам, а всегда только правил чужие, другими написанные статьи и заметки. А теперь ему предстояло дать новые имена старым, с детства знакомым ему населенным пунктам, всем многочисленным городкам и поселкам, к которым он привык, как привыкает человек к своему дому, к своей земле. Газета еще не была подписана, из типографии продолжали поступать только что оттиснутые полосы, а он так и не знал, с чего начинать, каким делом ему заниматься раньше. Человек он был добросовестный, честный, но ведь не о нем речь. Главное, времени у него было мало. Он был в затруднении.

Но тут на столе у себя заметил он толстую книгу. Это был старый, много лет служивший ему справочник, к которому то и дело приходилось обращаться, как того требовала газета. Короче говоря, была это изданная еще в прошлом веке «Плодовая школа» графа Раевского, успешно занимавшегося когда-то селекционированием крымских плодовых и ягодных. И сам секретарь, и работники сельхозотдела очень ценили этот труд. Он взял справочник в руки. И скоро в его списке против старых названий появились новые, взятые из этого справочника. Газета, как я сказал уже, не была еще подписана в печать, и ему то и дело приходилось отрываться, однако начало было положено. Он вздохнул свободнее, ибо видел, что выход найден. Сначала налегал он на крупные плоды, затем перешел на косточковые. Но вскоре, однако, заметил, что справочник не так богат, как ему это показалось поначалу. Так что от косточковых и семячковых пришлось ему вскоре перейти к ягодным. И тем не менее в списке все еще оставалось много старых селений, старых наименований.

И тогда он набрел на новую идею. Человек он был хотя и не военный, но война только что прошла, и много слов еще висело в воздухе, и он, как газетчик, лучше, чем кто-нибудь другой, знал их, они все еще были в ходу. И он решил ими воспользоваться. К тому же попалась другая, лежавшая у него на столе книга, которая называлась «В боях за освобождение Крыма», незадолго перед тем подаренная ему автором. Теперь-то уж он точно знал, что вышел из положения.

К утру он представил свой список.

Вот почему те, кто приезжают сейчас в Крым, выезжают из Айвового и попадают в Абрикосовое, выезжают из Танкового и попадают в Гвардейское. Только поэтому!

ЛЕШЕК ПІДГОРОДЕЦЬКИЙ

Кримське ханство

Таке сталося, зокрема, після великих успіхів Хаджи-Гірея. Вочевидь побоюючись зміцнення його позицій, каральні уклали союз із ханом Великої Орди Ахмедом і вчинили заколот, підтриманий генуезцями. За мало відомих нам обставин Хаджи-Гірей між 1456 і 1465 роками позбувся влади і перебував у вигнанні чи то в Литві, чи то в Османській імперії. У Криму тоді, мабуть, правив безпосередньо сам хан Великої Орди. Але він не втримався довго, бо проти нього виступили Ширіни на чолі з каральбеєм Емінеком. За допомогою Казимира Ягеллончика вони скинули Ахмеда і повернули владу Хаджи-Гіреєві.

А ТИМ ЧАСОМ процес розпаду Золотої Орди тривав. У той період, коли утверджувалася незалежність Криму, над Волгою постали два нових татарських ханства: 1445 чи 1446 року — Казанське, започаткуване сином Джелал-ед-Діна Улу-Мухамедом, і Астраханське, яке виникло в середині XV ст. Відокремилася також могутня Ногайська Орда, що кочувала по обидва боки середньої Волги. За Уралом утворилося велике, хоч і дуже слабко заселене Сибірське ханство. Від колишньої Орди лишилася тільки Велика Орда зі столицею в Сараї. Між татарськими ханатами, розташованими в Європі, а також Москвою розпочиналася запекла боротьба за золотоординський спадок. Видатну роль у ній судилося відіграти державі Гіреїв.

ПІД ЗВЕРХНІСТЮ ОСМАНСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

1466 РОКУ помер засновник Кримського ханства Хаджи-Гірей, котрого за вроду потомки називали **Мелек**, тобто Ангел. По собі він лишив трьох синів — Менглі, Нур-Девлета і Гайдара. Кожен з них хотів володарювати, тому швидко дійшло до чвар. У всій повноті проявилися тоді протилежні інтереси трьох основних політичних сил, які суперничали за владу: Великої Орди, провідників аристократичних родів з Ширінами на чолі та Османської імперії. Активізувалися і генуезці з побережних міст. Оскільки джерела з 1466—1478 років не повні, той період огорнутий багатьма загадками і не досліджений повністю.

Відомо, що Гайдар не відігравав значної ролі у боротьбі за владу, хоч одразу по смерті Хаджи-Гірея на кілька місяців здобув трон. Основними його супротивниками були Менглі і найстарший з братів Нур-Девлет. Перший став речником кримських сепаратистів і мав підтримку аристократії, на боці другого стояла Велика Орда. Спочатку на півострові утримувалося двовладдя, бо Менглі-Гірей, скинувши Гайдара, заволодів частиною Криму і засів на троні в Киркиєрі. Як тільки те сталося, старший брат негайно отримав від хана Великої Орди Ахмеда ярлик на всю державу. Менглі-Гірей дістав підтримку Ширінів, очолюваних мурзою Емінеком, та генуезців і турків. Він намагався зав'язати стосунки і з Москвою, пропонуючи їй спільний виступ проти Польщі. Але Нур-Девлет, заручившись допомогою частини ногайців, які кочували в Криму, а також Гайдара і підсилившись загонами Великої Орди, наприкінці 1469 р. подолав брата і вигнав того з Киркиєра, змусивши тікати в Кафу (генуезці підтримали переможеного хана, бо він знизив накладену на місто контрибуцію).

1471 року при підтримці Емінека Менглі-Гірей скинув брата, відновивши свою владу. В 1473 р. він уклав союз з Іваном III, спрямований проти Великої Орди і поляків з литовцями. Приводом для зміни татарської політики щодо Польщі й Литви став союз Казимира Ягеллончика з Ахмедом супроти Москви, з якою польсько-литовська держава постійно конфліктувала за руські землі. Оскільки Велика Орда була ворогом Москви, яка порівалася скинути татарське ярмо, Польща й Литва знайшли в сарайській державі цінного союзника. Тимто, бажаючи визволити Крим від залежності Великої Орди, Менглі-Гірей у свою чергу вважав Москву за цілком природного спільника.

Кримсько-московський союз призвів до наїзду татар на Червону Русь і Поділля (1474). Наслідки його були страхітливі. «Весь край подільський, майже в кожному закутку, від людини до худоби закривавлений і сплюндрований, — писав Ян Длугош, — а з ним значна частина Русі озвалися болісним зойком; багато тисяч як чоловіків, так і жінок, було взято у вічну неволю і продано».

У травні 1475 р. хан Великої Орди напав на Крим, скинув Менглі-Гірея і звів на трон свого висуванця Джанібека, видно, вирішив захопити владу. В 1476 р. він був дуже близький до успіху. Разом з Нур-Девлетом, з яким тимчасово помирився, Емінек вирушив на чолі 10-тисячного загону до Молдавії.

Всіх кандидатів у кримські правителі спробував приміряти Ахмед, який, скориставшись з відходу в Молдавію частини кримської орди, ще раз уіврався на півострів і посадив на троні покірного йому Джанібека. Але то була вже остання інтервенція Великої Орди у Криму. Нур-Девлет і Менглі-Гірей, кожен власними шляхами, шукали турецької допомоги. Перший з них незабаром справді почав правити, а другий потрапив до турецької в'язниці. На захист Менглі-Гірея став Емінек, який, не бачачи власних шансів, просив від імені всієї татарської аристократії Мехмеда II Завойовника повернути ув'язненому Гіреєві ханську гідність. Султан відгукнувся на ті бажання і 1478 р., пославши у Крим армію, усунув усіх претендентів — Нур-Девлета, Джанібека і Гайдара. Ханом на довгі роки став Менглі-Гірей I. Він уклав з султаном договір, який визначав позицію Кримського ханства щодо Туреччини.

1478 РІК — переломний в історії Криму, бо звідтоді починається його васальна залежність від Османської імперії.

До здобуття турками Кафи хани почувалися цілком незалежними від султана. Присутність турецьких гарнізонів у Кафі й Азові (з 1475 року) справді обмежила їхню свободу, але не перетворила одразу ж на слухняних васалів. Такого не передбачав і договір 1478 року. В його першому пункті мовилося, що вся внутрішня влада має бути в хана, якого кримська аристократія обиратиме з роду Гіреїв. Другий пункт давав ханові право призначати всіх державних і військових сановників, третій — запевняв султанові право керівництва закордонною політикою Криму. Згідно з цим пунктом татари, якщо султан того вимагатиме, були зобов'язані брати участь у всіх воєнних кампаніях Османської імперії. Четвертий пункт договору надавав султанові — як каліфові — право призначати релігійних достойників та суддів у Криму. З того часу правитель Порти був зверхником магометанського кліру в ханаті, що давало йому чималі політичні можливості. Останній пункт договору 1478 року дозволяв ханові карбувати власну монету.

Південний берег Криму разом з віддаленим від півострова Азовом після 1478 р. становив окрему турецьку провінцію — еялет Кафа, керований османським бейлербеєм. Влада над рештою півострова належала ханові.

Турецько-татарські зв'язки після 1478 р. грунтувалися на кількох засадах. Передовсім вони обумовлювалися історичною традицією ісламу, згідно з якою султан контролював святі місця в Аравії та Палестині (це настало пізніше, після того, як у 1516—1517 рр. султан Селім I підкорив єгипетських мамелюків), що давало йому право оголошувати священну війну всіх мусульман проти християнського світу. Після взяття Константинополя турецькі монархи вважалися за наступників Візантійського царства з правом верховної влади над усіма землями, колись до нього приналежними, а отже, і над Кримом.

Важливою підставою для взаємних зв'язків була також тюркська традиція. Султани вважалися сюзеренами населеного різними тюркськими племенами Кипчаку, що сягав аж до Середньої Азії. Турецькі хроністи доводили, що їхні правителі успадкували політичні прерогативи від Чингісхана, а Гіреї — від Батия. У зв'язку з такою генеалогією хани займали особну позицію у султанів, які в листуванні з ними поштиво іменували їх Чингізідами.

Багато важили і геополітичні обставини. Сусідами Кримського ханства були Москва і Польща з Литвою — держави, які швидко набирали сили, тому, щоб ефективно боротися з ними, ханство не могло розраховувати тільки на себе. Тим більше самостійно воно не могло дійсно суперничати за спадщину по Золотій Орді та за об'єднання всієї Татарії. А маючи за собою підтримку Османської імперії, воно вже не боялося обох сусідів і понад два століття успішно боролося з ними.

Союз з Туреччиною забезпечив ханам значну матеріальну вигоду. Основною формою допомоги з боку Порти була с а л і я н е — «річна плата», призначена вперше 1484 року. Головну її частку становили митні прибутки від торгівлі у Кафі. То була певна компенсація за втрачені ханами контрибуції, сплачувані до того генуезцями. «Річна плата» поповнювалась і з інших джерел, насамперед з митних служб Стамбула, Ізміра, а також торгових міст кримського узбережжя. Друга форма допомоги — грошові пожертви, які виділялися ханові, калзі і нуредінові після обрання їх на посади. Окрім того, татарам сплачувалися суми за участь у воєнних кампаніях Османів. Уперше хани отримали їх також у 1484 р. Нарешті останню позицію в турецьких субсидіях становили гроші, які щороку надсилалися зі Стамбула і призначалися на утримання регулярних військ — секбанів. Виділені вперше ханові Сагіб-Гірею I, вони сягали 4 млн. акче (аспр) щорік. Опріч того, турки призначали так званий хас різним представникам роду Гіреїв, що перебували в Стамбулі, як вигнанці після невдалих спроб у боротьбі за владу чи як заложники, вислані до Туреччини за розпорядженням султана.

Одначе турецької допомоги Криму не слід переоцінювати. Згідно з підрахунками польського історика Зигмунда Абрахамовича, в другій половині XVII ст. вона становила ледве 1,1 процента прибутків Порти. Навіть у XVIII ст., коли фінансова залежність Гіреїв від Туреччини помітно зросла, турецька допомога становила лише незначну частину прибутків ханату. 1743 року вони визначалися, наприклад, у 15,4 млн. акче, і тільки 2,46 млн. надійшло з Туреччини. Певне значення для Криму мали також субсидії, що являли собою частину контрибуцій, одержуваних Портою від підкорених нею пізніше придунайських князівств — Молдавії та Валахії. Нарешті досить промовистий і той факт, що в XVI ст. Гіреї стали власниками великих земельних ділянок в Анатолії та Румелії, звідки також черпали значні прибутки.

Обрані на традиційному к у р у л т а ї за участю провідників аристократичних родів хани мусили добитися затвердження в Порті. Пізніше це стосувалося і таких достойників, як калга та нуредін, — кандидат, визначений ханом, не міг зайняти посаду без згоди оттоманського монарха. Вступ хана у правління супроводжувався певним церемоніалом. Кожний правитель Криму одержував од турецького сюзерена символічний бубон і хоругву — знаки підданства, а також п'ять шеренг кінотників, які уособлювали мілітарну допомогу ханству з боку Османської імперії.

Для зміцнення своїх позицій у Криму турки в наступних роках збільшили гарнізони і поступово обсадили ними багато нових місцевостей: Керч, Єнікале, Тамань, Таврюк, Килбурун (Кінбурн), Ор (Перекоп) і Озу (Очаків). Тривалі, на початку малоуспішні для них війни з Молдавією скінчилися повною перемогою. В 1484 р. армія султана Баязіда II здобула в гирлі Дністра — Акерман (Білгород). У тій кампанії брала участь уся татарська армія, що налічувала приблизно 50 тис. чоловік. Оволодіння степами Буджаку (1538) наблизило турецькі кордони безпосередньо до ханства, а це могло ще більше обмежувати свободу ханів.

Незважаючи на все те, кримські правителі мали широкі повноваження. В листуванні з Польщею, Москвою і Туреччиною Гіреї послуговувалися такими символами влади, як печатка Чингісхана, тамга. Вони мали право підтримувати дипломатичні стосунки з Польщею і Москвою, вести фактично самостійну політику з обома цими країнами. До Москви кримські посли прибували більшими делегаціями, аніж турецькі. У столиці Росії вони жили в спеціальному будинку, званому Кримським домом. Він слугував за резиденцію татарських послів, місце проведення дипломатичних розмов з представниками царя і був пунктом збору данини для Криму. Найяскравішим доказом самостійності ханів було карбування монети з печаткою Гіреїв навіть у другій половині XVIII ст., коли татарська держава уже хилилася до занепаду.

(Продовження.
Початок в № 5).

ДАМНИЦЯ

Випуск 1-й.

Підшукуючи найменування для нового клубу нашого часопису (а хотілося, аби воно не повторювало рубрик, відомих з інших видань), ми вподобали слово **дамниця**. Так в Україні здавна називали дошку, на якій грають і в шашки, і в шахи. А до словникового реєстру означення «дамниця» вперше заніс Олексій Павлович Павловський — автор «Грамматики малороссийского наречия», яка започаткувала наукове вивчення української літературної мови. До речі, нинішнього року відзначається 175-ліття публікації цієї мовознавчої пам'ятки — «Грамматика...» появилась друком у Петербурзі 1818 року. Незважаючи на те, що вона свого часу привернула увагу всього освіченого українства, дослідникам і досі не вдалося встановити ні дат життя Олексія Павловського, ні місця його народження, ні роду занять...

Що ж запропонує аматорам шашок і шахів наш клуб? У першу чергу вони познайомляться з досить пристойною, як на наш погляд, добіркою композицій, котра репрезентуватиме доробок кримських авторів. При цьому зауважимо, що деякі проблемістські знахідки кримчан після першої публікації більше не з'являлися ні в періодиці, ні в спеціальних виданнях.

Оскільки «Кримська світлиця» ще й газета літературна, то цілком закономірно, що у випусках «Дамниці» розповідатиметься про відомих діячів науки, красного письменства і культури, які захоплювалися грою в шахи і шашки.

Сподіваємося також на плідну співпрацю з читачами, на те, що вони запропонують нові теми, надсилатимуть приклади з власної творчості та турнірної практики.

Пропонуємо на ваш розгляд перші завдання. В шашковій кінцівці, яку скомпонував **В. Жбанов** з Роздольненського району, знайдіть виграшну комбінацію. В шаховій задачі **Е. Мурасова** білі починають і дають мат за два ходи. Вперше вона публікувалася в шахово-шашковій газеті «64» 31 травня 1940 року, де зазначалося, що її надіслав автор з Сімферополя.

Григорій РУДНИЦЬКИЙ,
майстер спорту, шаховий оглядач «Кримської світлиці».

РЕКЛАМА

ОПТОВІ ПАРТІЇ

КРИМСЬКИХ МАРОЧНИХ ВИНОГРАДНИХ ВИН,

виготовлених орендним підприємством «Діоніс» — наступником всесвітньо відомої фірми «Христофоров і К°»,

РЕАЛІЗУЄ

комерційна структура Сімферопольського товариства «Просвіта».

Тел.: 29-87-01, 24-61-25.
Факс: 8-(0652) — 29-86-59.

ФІРМА «ДОРІ»

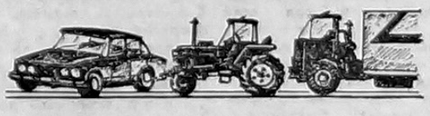

пропонує діловим людям посередництво в придбанні

ВАНТАЖНИХ І ЛЕГКОВИХ АВТОМОБІЛІВ, АВТОКРАНІВ, ЕКСКАВАТОРІВ, ТРАКТОРІВ, КОМПРЕСОРІВ, ЕЛЕКТРОСТАНЦІЙ, ЗВАРЮВАЛЬНИХ АПАРАТІВ та іншої техніки й обладнання.

Поспішіть! Сьогодні ви можете купити ДЕШЕВШЕ І БІЛЬШЕ, ніж завтра. Комісійні «Дорі» значно нижчі за ваші втрати від інфляції.

«ДОРІ» ЧЕКАЄ ВАС ЗА АДРЕСОЮ:

м. Сімферополь, вул. Ракетна, 10, кім. 201, тел. 26-93-27.

Вітаємо!

Рідні та знайомі
Раїси Олексіївни
Заяць
щиросердно поздоровляють її з днем народження і бажають міцного здоров'я, щастя і добра.

✦

Вірні друзі вітають
Валентину Олексіївну
Шалаумову
з днем народження. Хай щастить тобі, Валюшо!

УВАГА!

Несприятливі дні і години лютого

У вівторок, 23 — з 7.00 до 8.00,

п'ятницю, 26—з 7.00 до 9.00,

суботу, 27 — з 6.00 до 9.00.

Людям, які чутливо реагують на зміни атмосферного тиску, коливання температури і вологості повітря, а це якнайперше ті, у кого ослаблена нервова, гормональна та серцево-судинна системи, варто вдатися до профілактичних заходів. Про них ви дізнаєтесь у, скажімо, дільничного лікаря.

«КОЖНА ЛЮДИНА МАЄ ПРАВО НА СВОБОДУ ПЕРЕКОНАНЬ І НА ВІЛЬНЕ ІХ ВИСЛОВЛЮВАННЯ; ЦЕ ПРАВО ВКЛЮЧАЄ СВОБОДУ БЕЗПЕРЕШКОДНО ДОТРИМУВАТИСЯ СВОЇХ ПЕРЕКОНАНЬ І СВОБОДУ ШУКАТИ, ОДЕРЖУВАТИ И ПОШИРЮВАТИ ІНФОРМАЦІЮ ТА ІДЕЇ БУДЬ-ЯКИМИ ЗАСОБАМИ И НЕЗАЛЕЖНО ВІД ДЕРЖАВНИХ КОРДОНІВ».

Стаття 19 із Загальної декларації прав людини.

RADIO FREE EUROPE · RADIO LIBERTY ·

РАДІО «СВОБОДА»

УКРАЇНСЬКА ПРОГРАМА

СЛУХАЙТЕ НАС ЩОДЕННО НА КОРОТКИХ ХВИЛЯХ:

За київським часом	Частоти	Діапазони
6— 9	6170	49
	7145	41
	9555	31
	9660	31
6— 7	7165	41
7— 9	11935	25
21—24	6170	49
	7295	41
	9555	31
	9625	31
	11935	25

Протягом десятиліть передачі радіо «Свобода» й радіо «Вільна Європа» заповнювали прогалину в поінформованості народів східноєвропейських країн в роки тоталітаризму й застою. Сьогодні радіо продовжує передавати правдиву й об'єктивну інформацію, необхідну для молодих незалежних держав і їхнього демократичного державного будівництва.

СУБОТА

13 ЛЮТОГО

УТ-1

8.00 — УТН.
8.10 — Ритмічна гімнастика.
8.30 — «Візит до мінотавра», 5 серія.
9.45 — Ділові відомості.
10.15 — «Яблуко спокуси».
10.45 — Балетна вистава.
12.00 — Радіаційна гігієна.
12.30 — Свята печаль митця. В. Франчук.
13.00 — Нон-стоп рандеву.
14.30 — «Вервиця». Стрітення.
15.00 — УТН.
15.10 — «Д'Артаньян і троє псів-мушкетерів» 9 і 10 серії.
16.00 — Плеяда.
17.00 — Фільм «Легкі кроки».
18.30 — «Наше коло».
19.00 — УТН.
19.20 — Хроніка МВС.
19.30 — «Бодетаун». 61 і 62 серії.
20.25 — Наша мова.
20.45 — На добраніч, діти.
21.00 — УТН.
21.25 — Зимове диво. Концерт.
22.30 — Вікно в Америку.
23.00 — Фільм «Бони і спокій».
0.30 — УТН.
0.40 — Телефан. Хіт-парад.

УТ-2, УТ-3, «РОСІЯ»

7.00 — Вісті.
7.25 — Співає Рено.
7.35 — Свій погляд на світ.
8.00 — «Формула 730».
8.30 — Студія «Рост».
9.00 — «Бурда моден пропонує...»
9.30 — Фольклор.
10.05 — «Дораемон» (Японія).
10.15 — Як жити будемо?
11.00 — Фільм «Айболіт-66».
12.40 — Селянське питання.
13.00 — Вісті.
13.20 — Пілігрим.
14.05 — «Грудневі вечори» в музеї ім. О. С. Пушкіна.
15.20 — Золота шпора.
15.50 — Футбол без кордонів.
16.45 — На прем'єрі виставп «Наполеон Перший».
17.45 — Парламентський вісник.
18.00 — Шаляпін у Великому.
18.45 — Сила бога сьогодні.
19.15 — Привіт з Києва.
20.40 — «3х200».
21.00 — Фільм «Іван Васильович змінює професію».
22.30 — СІТ-3.
22.40 — Віннер — до...
22.50 — Донах'ю.
23.20 — Віннер — після...

«ОСТАНКІНО»

6.05 — Новини.
6.25 — Ранкова гімнастика.
6.35 — Прес-експрес.
6.45 — Суботній ранок ділової людини.
7.30 — Спорт-шанс.
8.00 — Марафон-15 — дітям.
8.25 — НЛО: неоголошений візит.
8.55 — Автограф по суботах.
9.25 — Медицина для тебе.
10.05 — «Хокей Анатолія Тарасова». Фільм І.
11.00 — Фільм-вистава «Принцеса Турандот».
13.30 — «Новели про демократію». Фільм 1.
14.00 — Новини.
14.25 — Центральний експрес.
14.55 — Поет Ю. Воронов.
15.55 — Спортивна програма.
16.55 — Червоний квадрат.
17.35 — У світі тварин.
18.15 — «Оба-на-кут»-шоу.
18.50 — Фільм «Тінь» (США).
19.40 — На добраніч, малюки.
20.00 — Новини.
20.40 — Фільм «Королівська лава» (США).
21.40 — Презентація акторського фонду.
22.40 — Мультфільм.
23.00 — Новини.
23.20 — Парадиз-коктейль.
0.15 — Футбол. На шляху до Уемблі.

НЕДІЛЯ

14 ЛЮТОГО

УТ-1

8.00 — УТН.
8.10 — Ранкова гімнастика.
8.30 — У неділю пораненько.
9.30 — Дивосвіт природи.
9.05 — Молоді виконавці України.
11.30 — Фільм «Намисто голубки».
11.45 — Канал «Д».
12.45 — На здобуття Державної премії України. А. Паламаренко.
14.00 — Бажаємо щастя.
15.00 — УТН.
15.10 — Село і люди.
15.45 — Дитяча музична студія.
16.25 — До 120-річчя Ф. І. Шаляпіна.
17.15 — На варті.
18.00 — «Свічадо».
19.00 — УТН.
19.20 — «Бодетаун». 63 і 64 серії.
20.10 — У стилі барокко.
20.30 — «Літаючий будинок». 8 серія.
21.00 — Кінопроба. Телеграа.
22.00 — Будьте з нами.
23.30 — Фільм «Страховий агент».

УТ-2, УТ-3, «РОСІЯ»

7.00 — Вісті.
7.20 — Мульті-пульті.
7.30 — Баскетбольний огляд НБА.
8.00 — Наш сад.
8.30 — Студія «Рост».
9.00 — «Трохи історії і багато кохання в день св. Валентина».
9.30 — Непізнаний Всесвіт.
10.00 — Ати-бати...
10.30 — Телекросворд.
11.00 — Док. фільм «Аліса Фрейндліх».
12.40 — Селянське питання.
13.00 — Вісті.
13.35 — Кращі ігри НБА.
14.35 — Телеконкурс юристів.
15.35 — Познер і Донах'ю.
16.05 — Біла ворона.
16.50 — «Нові пригоди Вінні Пуха».
17.40 — «Джокер».
19.40 — Романтична хвиля.
20.00 — Сиди і дивись.
20.10 — Фільм «Велика прогулянка». 1 серія.
21.15 — Брама.
21.25 — Чілі.
22.15 — «Марія-шоу».
22.30 — СІТ-3.
22.40 — Містер Ікс.
23.10 — Донах'ю.

«ОСТАНКІНО»

6.20 — Новини.
6.35 — Ранкова гімнастика.
6.45 — Спортлото.
7.00 — Час сили духу.
8.00 — Центр.
8.30 — «Денвер — останній з динозаврів».
9.00 — Поки всі вдома.
9.30 — Ранкова зірка.
10.20 — Військове ревю.
11.00 — Світ на дозвіллі.
11.45 — «Пригоди Чорного Кравчика». Фільм 1.
12.10 — Марафон-15.
13.00 — «Піф і Геркулес».
13.10 — «Підводна одіссея команди Кусто».
14.00 — Новини.
14.20 — Діалог у прямому ефірі.
15.00 — Клуб мандрівників.
15.55 — Мультфільм.
16.50 — Панорама.
17.30 — Телелоція.
17.45 — Новини.
18.00 — «Променад у Маріїнському».
18.55 — «Київ-93».
21.00 — Підсумки.
21.45 — Спортивний уїк-енд.
22.00 — Матадор.
23.00 — Новини.
23.25 — Танці, танці, танці.
0.10 — Відеодром.

ПОНЕДІЛОК

15 ЛЮТОГО

УТ-1

16.00 — УТН.
16.10 — Для дітей. «Хочеться вірити».
16.40 — «Вервиця».
17.10 — Світлана Фоміних.
17.40 — Зустріч на ваше прохання.
18.05 — «Просвітлої дороги свічка чорна». Фільм І.
19.00 — УТН.
19.20 — ТНК.
19.35 — Студія «ЕКО».
20.25 — Спартакіада України.
20.45 — На добраніч, діти.
21.00 — УТН.
21.25 — Акценти.
21.40 — Студія «ЕКО».
22.35 — Нон-стоп рандеву.
23.35 — Фільм «Три Марії та Іван».
0.40 — УТН.

УТ-2, УТ-3, «РОСІЯ»

7.00 — Вісті.
7.25 — Час ділових людей.
7.55 — Абсолютно секретно.
8.55 — Паралелі.
9.10 — Золота шпора.
9.40 — «К-2» представляє: «Ню».
10.35 — Телекросворд.
11.05 — Фільм «Пряма трансляція».
12.35 — Мульті-пульті.
12.40 — Селянське питання.
13.00 — Вісті.
15.30 — Там-там новини.
15.45 — Студія «Рост».
16.15 — Трансросефір.
17.00 — Порятунок-911.
18.00 — Віктор Астаф'єв. «Час миру».
18.45 — Київська панорама.
19.05 — УТ-3: Мультфільми. Які ми? Дорога додому. Худ. фільм. Фортуна. Мішок солі.

«ОСТАНКІНО»

14.00 — Новини.
14.25 — Телемікст.
15.15 — Мультфільм.
15.30 — Док. фільм.
16.10 — Концерт.
17.00 — Новини.
17.25 — НЕП.
17.55 — Зоряний час.
18.35 — Гол.
19.10 — «Горячев та інші». 3 серія.
19.40 — На добраніч, малюки.
20.00 — Новини.
20.40 — Фільм «Дама з собачкою».
22.25 — Бомонд.
23.00 — Новини.
23.20 — ТБ-галерея.

ВІВТОРОК

16 ЛЮТОГО

УТ-1

7.00 — З сьомої до восьмої.
8.00 — Кінопроба. Телеграа.
9.00 — «Знову чую твій голос».
9.30 — Фільм «Страховий агент».
10.35 — Доброго вам здоров'я.
11.05 — «Навколоземна подорож Віллі Фога». 9 і 10 серії.
12.00 — УТН.
12.10 — «Бодетаун». 61 серія.
16.00 — УТН.
16.10 — «Український сувенір».
16.25 — Українська література.
17.30 — Фільм-балет «Дон-Жуан».
17.50 — Християнська програма.
18.20 — Професор А. К. Загорулько.
18.33 — ТНК.
19.00 — УТН.
19.20 — Студія «ЛИК».
20.15 — Художник М. Пимоненко.
20.40 — На добраніч, діти.
21.00 — УТН.
21.20 — Спорткур'єр.
21.35 — Україна і світ.
21.55 — Студія «Фантон».
22.40 — Фільм «Два кроки до тиші».
0.00 — УТН.
0.10 — Баскетбол. Чемпіонат України.

УТ-2, «РОСІЯ»

7.00 — Вісті.
7.25 — Час ділових людей.
7.55 — Момент істини.
8.50 — Дозвілля.
9.05 — Наш сад.
9.35 — Бруней.
9.55 — Композитор Е. Денисов.
11.05 — Фільм «Змієлов».
12.40 — Селянське питання.
13.00 — Вісті.
15.30 — Там-там новини.
15.45 — Караван.
17.00 — Коли ми були дітьми.
17.15 — Аз есм.
18.00, 20.15 — На VII сесії Верховної Ради України.
18.45 — Київська панорама.
19.25 — «Санта-Барбара». 132 серія.

«ОСТАНКІНО»

5.00 — Новини.
5.20 — Ранкова гімнастика.
5.30 — «Ранок».
8.00 — Новини.
8.35 — Мультфільм.
8.50 — «Річка брехні». 4 серія.
9.40 — «Горячев та інші». 3 серія.
10.10 — Рок-урок.
11.00 — Новини.
11.20 — Ж. Сіменон. «Мегре і стара дама». Частина І.
12.40 — Фільм «Перед самим собою». 1 серія.
13.50 — Мультфільм.
14.00 — Новини.
14.25 — Діловий вісник.
14.40 — Світ грошей Адама Сміта.
15.10 — Литовське телебачення для дітей.
16.05 — Рок-урок.
17.00 — Новини.
17.25 — Литва сьогодні.
17.50 — «Річка брехні». 4 серія.
18.55 — Тема.
19.40 — На добраніч, малюки.
20.00 — Новини.
20.40 — Вистава «Влада».
22.30 — Максима.
23.00 — Новини.
23.30 — Радіо «Труба».
0.10 — «Мегре і стара дама». Частина 1.

СЕРЕДА

17 ЛЮТОГО

УТ-1

7.00 — З сьомої до восьмої.
8.00 — «Свічадо».
8.50 — «Два кроки до тиші».
10.10 — Концерт.
10.45 — «Навколоземна подорож Віллі Фога». 11 і 12 серії.
11.40 — В. Сільвестров. «Тихі пісні».
12.00 — УТН.
12.10 — «Бодетаун». 62 серія.
16.00 — УТН.
16.10 — «Обереги дитинства».
16.40 — Канал «Д».
17.40 — «Просвітлої дороги свічка чорна». Фільм 3.
18.20 — ТНК. Випуск кримськотатарською мовою.
18.40 — «Мерабаньыз балалар».
19.00 — УТН.
19.20 — Ана Юрт.
19.50 — Концерт ансамблю «Крим».
20.45 — На добраніч, діти.
21.00 — УТН.
21.20 — Спорткур'єр.
21.35 — Акценти.
21.50 — Живе слово.
22.30 — Красуня Києва.
23.45 — Вечірній концерт.
0.05 — УТН.

УТ-2, «РОСІЯ»

7.00 — Вісті.
7.25 — Час ділових людей.
7.55 — Рік з Гайдаром.
8.40 — Співвітчизники.
9.10 — Вустами немовляти.
9.55 — Аз есм.
10.40 — Концерт.
11.05 — «Санта-Барбара». 132 серія.
11.55 — «Бурда моден» пропонує...
12.40 — Селянське питання.
13.00 — Вісті.
15.30 — Там-там новини.
15.45 — Студія «Рост».
16.15 — Трансросефір.
17.00 — Християнська програма.
17.30 — Майстри.
18.00, 20.20 — На VII сесії Верховної Ради України.
18.45 — Київська панорама.
19.15 — Фільм-концерт.
19.30 — «Санта-Барбара». 133 серія.

«ОСТАНКІНО»

5.00 — Новини.
5.20 — Ранкова гімнастика.
5.30 — «Ранок».
8.00 — Новини.
8.20 — Поднявись-послухай.
8.40 — «Річка брехні». 5 серія.
9.30 — У світі тварин.
10.10 — Концерт.
11.00 — Новини.
11.20 — «Мегре і стара дама». Частина 2.
12.35 — «Перед самим собою». 2 серія.
13.40 — Мультфільм.
14.00 — Новини.
14.25 — Телемікст.
15.15 — Співак Т. Суворова.
15.30 — «Еміль з Леннеберги». 12 серія.
16.00 — Між нами, дівчатками...
16.20 — «Літаючий будинок». 3 серія.
17.00 — Новини.
17.25 — Вірча грамота.
17.50 — «Річка брехні». 5 серія.
19.00 — Чорта лисого.
19.40 — На добраніч, малюки.
20.00 — Новини.
20.40 — Прем'єра публіцистичного фільму «Росія, яку ми втратили».
23.00 — Новини.
23.25 — «Л-клуб».
0.15 — «Мегре і стара дама». Частина 2.

ЧЕТВЕР

18 ЛЮТОГО

УТ-1

7.00 — З сьомої до восьмої.
8.00 — Фільм «Легкі кроки».
9.25 — Вальси.
9.40 — «Навколоземна подорож Віллі Фога». 13 і 14 серії.
10.35 — Українська література. 9 клас.
11.05 — Муз. фільм.
12.00 — УТН.
12.10 — «Бодетаун». 63 серія.
16.00 — УТН.
16.10 — Лялькова вистава.
16.45 — Історія України.
17.35 — Док. фільм.
18.00 — Людина і дорога.
18.20 — ТНК.
18.35, 19.20 — Студія 5.
19.00 — УТН.
20.45 — На добраніч, діти.
21.00 — УТН.
21.20 — Спорткур'єр.
21.35 — Студія «Гарт».
22.35 — Фільм «Весь світ в твоїх очах».
23.40 — «Яблуко спокуси».
0.10 — УТН.

УТ-2, «РОСІЯ»

7.00 — Вісті.
7.25 — Час ділових людей.
8.00 — Студія «Нота бене».
9.10 — Концерт.
9.40 — Надбання республіки.
10.00 — Тиша 9.
11.00 — «Санта-Барбара». 133 серія.
11.50 — Фільм про Шаляпіна.
12.40 — Селянське питання.
13.00 — Вісті.
15.25 — Там-там новини.
15.40 — Мульті-пульті.
16.15 — Відкритий світ.
17.00 — М-трест.
17.25 — Опозиція.
18.00, 20.25 — На VII сесії ВР України.
18.45 — Київська панорама.
19.05 — Фільм-концерт.
19.35 — «Санта-Барбара». 134 серія.

«ОСТАНКІНО»

5.00 — Новини.
5.20 — Ранкова гімнастика.
5.30 — «Ранок».
8.00 — Новини.
8.20 — Мультфільм.
8.35 — «Річка брехні». 6 серія.
9.25 — Наш музичний клуб.
10.05 — ...До 16 і старші.
11.00 — Новини.
11.20 — Фільм «Зимівник на Студеній».
12.30 — Фільм «Коротка гра».
14.00 — Новини.
14.25 — Телемікст.
15.15 — «Еміль з Леннеберги». 13 серія.
15.45 — Мультфільм.
16.00 — Наш музичний клуб.
16.40 — ...До 16 і старші.
17.50 — «Річка брехні». 6 серія.
18.45 — «Рен ТБ» представляє.
19.40 — На добраніч, малюки.
20.00 — Новини.
20.40 — Лото «Мільйон».
21.10 — Музика в ефірі.
23.00 — Новини.
23.25 — Лижний спорт. Чемпіонат світу.

П'ЯТНИЦЯ

19 ЛЮТОГО

УТ-1

7.00 — З сьомої до восьмої.
8.00 — Концерт.
8.45 — Фільм «Весь світ в твоїх очах».
10.05 — Студія «Гарт».
11.05 — «Навколоземна подорож Віллі Фога». 15 і 16 серії.
12.10 — «Бодетаун». 64 серія.
16.00 — УТН.
16.10 — Концертний салон.
16.55 — «Дзвони Чорнобиля».
17.30 — Сад, город.
17.45 — Грає оркестр народних інструментів.
18.20 — В Раді міністрів Криму.
18.40 — ТНК.
19.00 — УТН.
19.20 — Студія «Політика».
20.45 — На добраніч, діти.
21.00 — УТН.
21.20 — Спорткур'єр.
21.35 — Студія «Основа».
22.30 — «Арт-майдан».
0.00 — УТН.

УТ-2, «РОСІЯ»

7.00 — Вісті.
7.25 — Час ділових людей.
7.55 — Вітчизна моя.
9.05 — Майстри.
9.35 — Біла ворона.
10.20 — Р. Щедрін.
11.10 — «Санта-Барбара». 134 серія.
12.00 — Селянське питання.
12.20 — Лижний спорт.
13.00 — Вісті.
13.25 — Там-там новини.
15.40 — Студія «Рост».
16.10 — Трансросефір.
16.40 — Велике коло.
17.00 — Дісней по п'ятницях.
18.00, 19.05 — На VII сесії ВР України.
18.45 — Київська панорама.

«ОСТАНКІНО»

5.00 — Новини.
5.20 — Ранкова гімнастика.
5.30 — «Ранок».
8.00 — Новини.
8.20 — Мультфільми.
8.50 — Фільм — дітям.
10.00 — Клуб мандрівників.
11.00 — Новини.
11.20 — Америка з М. Тарату-тою.
11.50 — Фільм-вистава.
14.00 — Новини.
14.25 — Бридж.
15.10 — Мультфільм.
15.20 — Автоспорт. «Гонка зірок».
15.40 — Лижний спорт.
17.00 — Новини.
17.25 — Зірки опери.
17.45 — Людина і закон.
18.15 — Америка з М. Тарату-тою.
18.45 — Поле чудес.
19.40 — На добраніч, малюки.
20.00 — Новини.
20.55 — Фільм «Товстошкірий» (Франція).
22.30 — Політбюро.
23.20 — Музобоз.
0.00 — Автошоу.
0.15 — Майданчик обозу.

Засновники: Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка, Кримська організація Спілки письменників України, трудовий колектив редакції.

Редакція не завжди поділяє думки авторів публікацій, відповідальність за достовірність фактів, цифрових та статистичних даних несуть автори.
Рукописи не рецензуються і не повертаються.
Листування з читачами ведеться тільки на шпальтах часопису.

Реєстраційне свідоцтво КП № 844, видане Держкомпреси України 7. 10. 92 р. Індекс 30553.
Телефони редакції: 24-61-25, 24-61-26.

Газету верстали Ніна Федько та Володимир Арсентьєв. Видавництво «Таврида».

Адреса редакції: м. Сімферополь, вул. Київська, 76, 4-й поверх, кімн. 410.
Листи просимо надсилати за адресою: 333034. м. Сімферополь, 34, пошт. скринька № 972.

Головний редактор
Олександр КУЛИК